

ІВАН ГАЙДУК: «МОЄ ЖИТТЯ В МИСТЕЦТВІ НЕРОЗРИВНО ПОЄДНАНО З ДОЛЕЮ УКРАЇНИ»

До 100-річчя від дня народження (1.05.1923–7.05.2004)

Віктор Гайдук
крайовий отаман
Київської столичної
організації УК,
генерал отаман Козацтва,
член НСЖ України,
м. Київ

Іван Михайлович Гайдук – самобутній народний художник, видатний український живописець, портретист, декоратор, скульптор, заслужений іконописець Української православної церкви. Дипломант Міжнародної програми «Мистецький олімп», полковник козацтва. Усе його яскраве життя було присвячене відродженню історичної правди, культурних традицій та національної самосвідомості народу України. Він народився в місті Умань 1 травня 1923 року. У радянському фільмі «Республіка Шкід» серед персонажів з числа безпритульних дітей бачимо хлопчика, який дуже гарно малював. Цей сюжет про мого батька – майбутнього художника Івана Гайдука.

Удвомісячному віці його знайшли в пелюшках на базарному смітнику. Зі спогадів очевидців дитину там залишила молода вродлива жінка, дружина розстріляного білого офіцера, яка після вбивства чоловіка переховувалася від переслідувань чекістів. Очевидно, жінка була у відчай, але з надією у душі, що добрі люди підберуть її немовля і збережуть дитині життя.

Так Іванко залишився без батьків, його дитинство минало в притулках та дитбудинках. Радянська влада на долі сироти, бідолахи позначила всі «принади» безпритульника. Його друзями були ровесники-розбишаки, такі ж, як і він, що перебивалися з хліба на воду, ховаючись на ніч у величезних залізних казанах, де вдень дорослі варили смолу на асфальт, у темних підворітнях, на вокзалах, на базарах, у страхітливих закутках та руїнах, у цвинтарних склепах та на дахах будинків. У 1920-і роки по містах і селах України блукали сотні обідраних, виснажених дитячих постатей. У лахмітті, босі, часто хворі або скалічені, ці діти й підлітки вдень канючили у дорослих гроші на шматок хліба, крали самі або під орудою досвідчених злодіїв, грабували крамниці та квартири, а вночі тремтіли від холоду і страху, щоб не попастися під час облав. Це були звичайні вуркагани-безпритульники, малолітні правопорушники, чия провина полягала тільки у тому, що вони у час страшного лихоліття залишилися без своїх рідних. Серед них був і малий Іванко. Одним із найжахливіших підсумків жовтневого заколоту 1917 р. була перемога тих, хто був ніким над усталеним врегульованим релігійною мораллю життям.

Іванкові дуже хочеться їсти, пити... Страшний голод і нестерпна спрага виснажили його тіло. Потріскані вуста ледь-ледь щось шепочуть, тьмяніє в очах; опухлі ноги, ніби колоди, відмовляються йти, а лежати нерухомо, ковтаючи базарну пилюку, – вірна нагла смерть. Йому лише дев'ять рочків, і зовсім не хочеться помирати. Навколо никають такі ж безликі опухлі голодні люди з чорними колами попід запаленими очима, безнадійно сподіваючись обміняти якісь речі чи коштовності на кусень хліба.

Безпорадність сковує рухи, здається для Іванка немає порятунку, навколо розпач, голод і безнастанне відчуття страху смерті... Іде 1933-й рік. Хлопчик пригадує останній притулок, де ще зовсім недавно вихователі розповідали, що до комунізму вже ось-ось, зовсім недалеко. Шкода не побачити цього комунізму. На Іванка напливає розпач: як же це таке щастя побудують без нього? Ця думка батіжком шморгає хлопчаків по мізках. Знесилене тіло корчиться від голодного болю, але дитячі очі неспроможні зронити бодай якусь сльозу...

Іван Гайдук. Автопортрет. 1985 р.

«Треба щось придумати», – пульсують у скронях думки. Може, трапиться якесь диво, хтось порятує, як колись давно, коли немовлям його з запискою на шії підбрали на базарищі в Умані чужі люди. Але ніхто не йде. Хлопець починає пригадувати: яке ж нині число, місяць? Ще якісь тіні думок колихалися у запамороченій голові, але голод вгризався в його тіло щораз глибше, підпорядкував собі залишки фізичних сил і волю, і, здавалося, навіть такі далекі і байдужі до його біди, хмаринки на високому блакитному небі. Їм якось вдається рухатися далі. Це дивовижне відкриття захопило всю увагу хлопчика. Звісно, Іванко не міг осмислити ключові, філософські причини свого трагічного стану, не міг зрозуміти, чому його рідна, найкраща в світі, держава спочатку його знедолила, посиротивши, а потім вже заходилася турбуватися про його будучність. Але чомусь він, як і його малолітні приятелі, не повірили у близьку комуністичну казку, і ось тобі на... Може цього разу зглянеться Небо, і він житиме далі?

А літо... Яке ж прехороше, привітне, ласкаве.. Яке яскраве сонце! Небо бездонне, прозоре, блакитне. Задивившись на миттєві метаморфози хмар, Іванкові почало ввижатися, що вже і його тіло легше за хмаринку, ще мить – і він теж полетить у далекі мандри разом з цією дивовижною, і лише вкрай обважнілі ноги та ще нестерпний біль-покруч у його нутрощах повертають його у страшну буденність.

«Господи, хоч би ще разок понюхати хлібця – тепленького, добренького такого на смак, як саме життя! – вже майже марить хлопчик. Шкода що він не пам'ятає мами, лише подих чи порух якийсь інколи ніби підказує йому, що на високому тонкому рівні приходила його матуся, була ось тут, поруч. Час ніби застиг, завис непорушно, ніби захопившись за одне з малолітнім помиральником, спогляданням хмаринок у небі. «Була мама жива, хіба б дала

вона мені померти з голоду?», – затихла остання дитяча думка, ніби прислана спогляданням неземної краси ...

«Хлопче, чуєш, ти куди свої очі закотив? Рано тобі ще на небо дивитися. Прокинься мерщій, прокинься, бо заснеш на віки.» – хрипкуватий, старечий голос повертає його до свідомості. Крізь запарошені пилюкою повіки Іванко бачить перед собою незнайоме обличчя, пооране зморшками, на якому світяться тільки запалі очі, а ще так смішно (хоч йому зовсім не до сміху) скуйовджена сива борода.

«Ось тобі на, візьми, пожуй трохи», – хлопчик відчув у роті сухі крихти хліба з присмаком давньої плісняви. Дід кладе в Іванкову руку кусник сухої шкуринки і тим же хрипкуватим голосом наказує: «Дивись-но, тільки не з'їж увесь відразу, бо сходу помреш. Смокчи потроху та гляди, щоб не відібрали його у тебе. Та й сам не валяйся тут, а спробуй потихеньку дістатися он де, до того поля, – дід викинув десь у бік свою суху руку з карлюкою. – Тут недалеко був буряковий лан. Може пощастить тобі бурячинку вирити. Та й буряком не поспішай набивати собі живота. Потроху гризтимеш – будеш живий».

Іванко ніколи опісля не міг пригадати, як дістався до того поля, щораз падаючи, переставляючи обважнілі ноги та ледве відриваючи їх від землі. А там вже поміж гичкою допхався до якогось замуленого рівчачка, полоскав і гриз розбухлими яснами малесенькі бурячки. Хотілося якомога швидше вгамувати нестерпний голод, наїстися досхочу, але він пам'ятав слова діда-живуна. Ледь-ледь вгамувавши голод, Іванко лише зараз побачив, що на тому полі, поміж рядків, у жахливих неприродних позах лежали мертві виснажені люди з розпухлими животами, перекошеними від болю обличчями. Вони, мабуть, теж приповзли на цей лан за своїм порятунком, але невблаганна смерть застала їх вже тут. Час від часу мерців підбирала підвода. Страшні дядьки з замотаними обличчями закидали на воза трупи, підраховуючи, скільки на цей раз їм випадає пайки за ще одне втрачене людське життя, бо чим більше було мертвих, тим більшою було «премія» за смерть... Підїхали, зупинилися і біля Іванка, він заціпенів від жаху, потім ворухнувся, злякано зиркнувши на «гробовиків», спробував підвестися на ноги, щоб утекти, аби тільки його не зтягли на ту – найстрашнішу на світі підводу, щоб не втрапити до гурту «померлих». Останніми зусиллями згасаючого життя хлопчик спробував відповісти якомога далі: тільки б не знайшли, тільки б не помітили його як їхатимуть назад... Тільки б не побачили! Скільки часу пролежав він на тому полі – день, два, тиждень – хтозна? А над усією цією жахливою трагедією бовваніло бездонне небо, сяяло яскраве тепле сонце, таке ж лагідне, як мамині руки.

Однак провидінню Господньому треба було залишити його серед живих... І це рішення співпало з найпалкішим Іванковим бажанням – жити, милуватися сонцем, дихати, відчувати і радіти Божій красі, і на знак подяки Всевишньому малювати. «Я обов'язково намалюю це яскраве сонце, це чудове блакитне небо, величний образ Боженки намалюю також», – думав тоді малий Іван, заїдаючи муторне бурячиння в животі гіркою сльозою.

«Іване Михайловичу, то це вас буряки врятували від відвортної смерті? – перепитують художника прискіпливі журналісти. «Мене врятувала невмируща людська доброта, – відповідав він. – Скільки живу, стільки й згадую того незнайомого діда, який віддав, може, останній свій окрайчик хліба, щоб врятувати моє молоде життя».

Іван Гайдук. «Останній кошовий отаман Запорізької Січі Петро Калнишевський у Соловецькому монастирі». 1990 р.

Іван ніколи не пив і не курив, пройшов своїми ногами майже всю війну: три поранення, зокрема й важке, контузія, полон, порвані собаками ноги та руки, декілька втеч, концтабір, знову служба (два ордени і чотири бойові медалі). А перед цим спізнав усі «принади» виправної школи Балицького. Значно пізніше колишньому малолітньому арештанту захотілося розібратися, ким же був той Балицький – лицар колоністів, і хто ж винен у тому страшному повальному голоді, який, на жаль, пережити довелося не багатьом мільйонам його співвітчизників. Після жовтневого перевороту, страшної громадянської війни та чисток тисячі безпритульних дітей опинилися на вулиці. Міські служби зовсім були не готові вирішувати питання про дітей. З Вікіпедії: «**Всеволод Балицький** – чекіст, голова ОДПУ УРСР від лютого 1933 року – був головним виконавцем Голодомору в Україні, запроваджувачем сталінської людиноненависницької політики, яка розплодила тисячі обездолеваних сиріт, перекреслила мільйони людських долів і життів. У 1937 році був виключений з лав КПРС і розстріляний».

Не вберегла доля Іванка від усіх «принад» дитячих мандрувань, випробувань вулиці, численних втеч та колоній, що в ті роки для круглого сироти було справою звичною. Ще до десяти років, у зовсім юному віці, він змінив безліч дитячих будинків та інших виправних закладів, осягаючи свої життєві університети. Голодний і босий, як малолітній **Тарас Шевченко**, Іван Гайдук почав малювати, взявши до рук пензля, який випадково знайшов, і вже ніколи в житті не випускав його зі своїх рук.

Доля дарувала йому талант бачити прекрасне в людях та в природі. Його мистецький геній давав здатність відтворювати цю красу в чудових образах, у картинах, які й донині випромінюють тепло його серця. Саме їм, вуркага-

нам-романтикам 1920-х років присвятив свій роман «Ранок» **Іван Микитенко**, де описує життя безпритульників. Побачивши в колонії талановитого хлопця, мого батька, він подарував йому перші фарби, олівець та альбом.

У 1939 р. його, як здібного колоніста, було направлено до Одеської художньої школи. На жаль, війна не дала йому її закінчити. Іван виховувався і мужнів та (головне) ніколи не розлучався з пензлем і олівцями, навіть на фронтових дорогах 2-ї світової війни, в окопах і бліндажах. На передовій він завжди малював для себе, для фронтових газет.

За своє життя він написав понад 600 творчих картин та етюдів, 300 декорацій. Розписав десятки храмів та соборів, в яких і нині вражають створені ним іконостаси. Самобутний іконописець, він втілював свій талант на полотні, картоні. Його роботи осяяні добром неймовірної життєвої сили. І понині стоять в Україні десяток створених ним пам'ятників та обелісків загиблим воїнам, стверджуючи міць і незалежність держави.

Знайомлячись із творчістю Івана Гайдуга, зрозумієш поетично-художню душу, неперевершену творчу натуру дійсно народного художника. Його творчість стала помітним явищем в українському образотворчому мистецтві. Особиста його художня система наближена до тих уявлень про красу світу, за якими творчість митця кваліфікується як суттєво українська за змістом і формою національного світогляду.

Про свою творчість Іван Гайдук пише: «*Історія допомагає митцю глибше зануритися в неї, осмислити її неоссяжну давнину і повернутися у сьогодення вже на своєму холсті. Ми ж не безталанні діти без батьків, без роду, без племені. Тож і нове народилося із нашого славного, героїчного минулого. – Коли митець задумав створити образ певної людини, він втілює у свій майбутній витвір не тільки те, що підказало йому обличчя портретуемого, він кладе на полотно палітру своїх неоссяжних почуттів, серце, свій невичерпний досвід роботи над портретом взагалі. Історія це той же портретований чоловік але в цілому. Тільки досконало вивчивши історію свого народу, беріть потім любий її фрагмент, любу епоху в ній неодмінно відтворюється на полотні історичне сьогодення.*

Народний художник України, член-корреспондент Академії мистецтв **Олександр Скобліков** говорить про творчість самого Івана Гайдуга ось що: «Є художники творчість яких надзвичайно багатогранна, і не тому, що їм якимсь чином вдалося створити яскраві витвори мистецтва, сміло і оригінально виразивши себе у різноманітних художніх жанрах. Свідомо кидається у водограй пошуків нового, що, як відомо, не завжди веде його до визнання. Мова йде про надзвичайно потужного художника, який одночасно вільно володіє різноманітними видами мистецтв, невтомно експериментуючи добиваючись їх взаємопроникнення та взаємозбагачення. Таким художником є мій Черкаський товариш Іван Михайлович Гайдук який залишив нащадкам свої чудові портрети, картини, театральні декорації, пам'ятники та скульптури. А ще й викохав у себе на подвір'ї навколо басейну з білими ліліями чудовий розаріум, а у садочку виростив розкішний виноградник, сам виготовлював чудове вино. І найголовніше мав багато друзів та прихильників його неповторного обдарування. Твори Івана Гайдуга і понині визивають у численних глядачів поруч з відгуком захвату – простір для тривалих дискусій та роздумів».

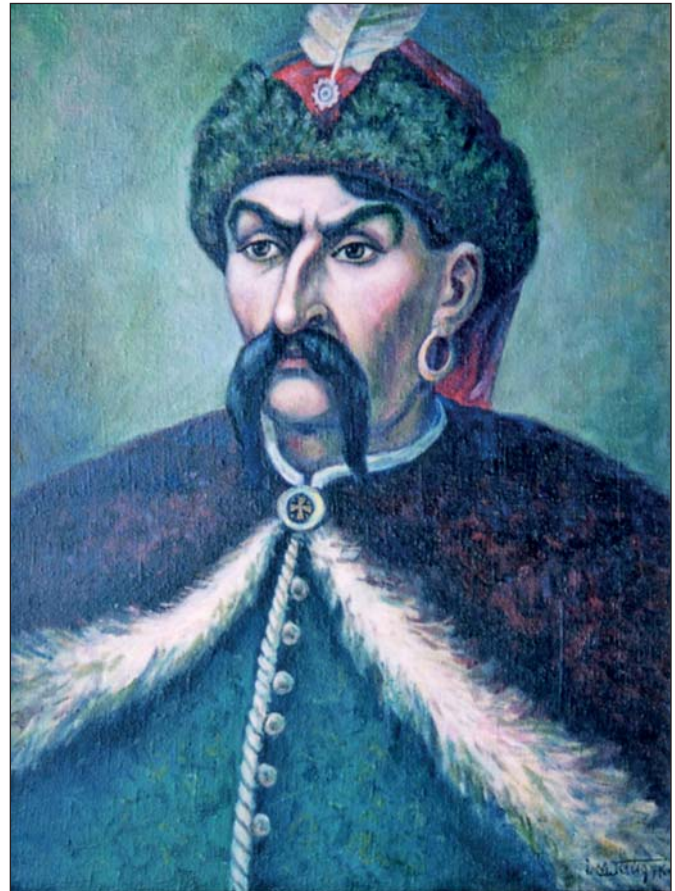
А ось що говорить про Івана Гайдука народний артист України **Іван Миколайчук**: «Завжди коли мова заходить про знамениті постаті, яскраві особистості, котрі сягнули визначних результатів в будь-якій сфері людської діяльності, постає питання про те, які фактори, окрім природного таланту, призводять до потужної загальнолюдської значимості їх натхненної творчості. Історія вивчення людської геніальності засвідчує, що надважливим її чинником є суспільно значима мета та неухильна й неспинна здатність таланту до постійної самовдосконалюючої і самозреченої праці. У тому, що саме звияжжна праця і є тією неодмінною умовою, яка наповнює дієвою духовністю життя митця, і є запорукою того, що його твори знайдуть свій суголосний відклик у вдячних серцях небайдужих до краси людей, було можливо переконатися безпосередньо споглядаючи життя і працю високообдарованого славного сина українського народу Івана Михайловича Гайдука. Кожне моє відвідування його майстерні, кожна розмова з ним починалася і закінчувалася глибокими, самобутніми і фаховими роздумами про призначення, сутність і мету художньої творчості, а особливо про її роль в патріотичному і духовному вихованні рідного народу. Він є надзвичайно талановитий художник»

Про своє враження від творчості Івана Гайдука говорив визначний український поет **Василь Симоненко**: «Є в цьому чоловікові щось незвичне, як і в прізвищі. Він вельми виділяється у будь-якому натовпі. Про таких починаєш думати майже підсвідомо. «Мабуть поет або художник». І помилки в цьому нема жодної. Маючи широкий діапазон художніх інтересів він – поет в душі і художник за покликанням. Чого саме в ньому більше – сказати мені важко, як і важко оцінити його справжню художню стихію, а її сила передалась Іванові не інакше як від батьків, яка була посилена його потужною важкою повсякденною працею».

Данило Нарбут, народний художник України, син художника-графіка **Георгія Нарбута**, так говорить про творчість Івана Гайдука: «Іван Михайлович Гайдук ще задовго до 90-х років вже був на бурхливій хвилі національного піднесення створюючи жанрові картини та портрети з історії Держави та відтворюючи її визначних діячів».

Про своє враження від виставки в Музеї українського гетьманства говорить **Михайло Цикун**, генерал-майор ЗСУ, командувач Київським військовим округом: «Відвідавши чергову виставку картин Івана Гайдука в Київському музеї історії гетьманства був щиро вражений. Серед його різножанрового доробку, оригінального за стилем, манерою, колоритом та яскравими історичними портретами сильних вольових образів-символів, було й те, заради чого музей Гетьманства надав йому свої виставкові зали».

А міністр юстиції України, Депутат ВР України, голова Української СДП **Василь Онопенко** додає: «Переглянувши виставку картин Івана Гайдука в його домашній галереї я був дуже вражений характерними, сильними образами. Якщо максимально узагальнити й підсумувати суть творчого кредо майстра та мету його духовних поривань, якщо спробувати виявити той вектор, яким була зумовлена вся його естетична діяльність, то без жодного остраху помилитися, усе це можна пояснити надзвичайно значущим для кожного народу жаданням пробудження історичної пам'яті, маніфестація й ствердження історичних подій та історичних постатей славетної й трагічної історії рідного українського народу»

Іван Гайдук. «Полковник Максим Кривоніс»

Кожен відвідувач численних виставок творчих робіт «вільного художника незалежної України», як любив себе називати Іван Гайдук, упевнюється в тому, що серед робіт живописця домінують твори історичної тематики – яскраві події, потужні постаті діячів, які він виймає з історії України і втілює в нове життя, відтворене талантом майстра.

Картина «Автопортрет» написана на темному фоні. У темно-синьому кафтані та білій сорочці з розстебнутим коміром художник у правій руці тримає пензля, а в лівій – палітру з фарбами. Його погляд звернений на полотно майбутньої картини. Він ще тільки збирається зробити перший мазок, але вже бачить на чистому полотні майбутню картину. Іванові Гайдуку вдалося в своїх картинах показати і свій нелегкий життєвий шлях, і широту відкритої душі, і впевненість у своїх силах.

Картини і портрети козацької доби – про життя і подвиги заради рідного народу, держави. Це славні герої Визвольної війни «Отаман Іван Богун», «Полковник Максим Кривоніс». «Прізвище Калнишевський походить від слова «калн» або ж «креміль». А чоловік він справді був кремезний, 112 років прожив і з них левову частину просидів у казематах Соловецького монастиря». Свої міркування про отамана Гайдук, як і годиться, висловив пензлем. Поштовхом для написання також була ікона, на якій, у супереч канонічним приписам, зображений козацький мученик кошовий отаман **Петро Калнишевський**, – «саме з ікони почалося його зішествіє на моє полотно».

Не можна спокійно дивитися на портрет **Петра Калнишевського**, 110-річного в'язня у найстрашніших казематах Соловецького монастиря, кинутого за наказом **Катерини II** у 1776 році в каземати. Лише в 1801 р. за наказом **Олександра I** Калнишевському було «даровано прощення».

Іван Гайдук. «Наказний Гетьман України Іван Богун».
Черкаський НПУ ім. Богдана Хмельницького

Іван Гайдук. «Максим Залізняка. На Умань!».
Власність сім'ї художника

Він відсидів понад 25 років у кам'яному мішку з сирими і пліснявими стінами, з затхлим і спертим повітрям. Єдиними живими істотами, з якими він спілкувався, були пацюки. За цей час він здичавів, став похмурим і втратив зір. У нього, як у звіра, виростила пазури і довга борода, усе тіло покрилося коростою, його кафтан розпався на шматки, але він не втратив розуму. Він сумно згадує козацьку волю і Запорізьку Січ.

Ось картина «Клятва Богдана Хмельницького в Чигирині». Посеред церкви на священній книзі лежить булава великого гетьмана, а сам він весь осяяний якимось внутрішнім світлом, під прапором святого Юрія клядеться на вірність народу України.

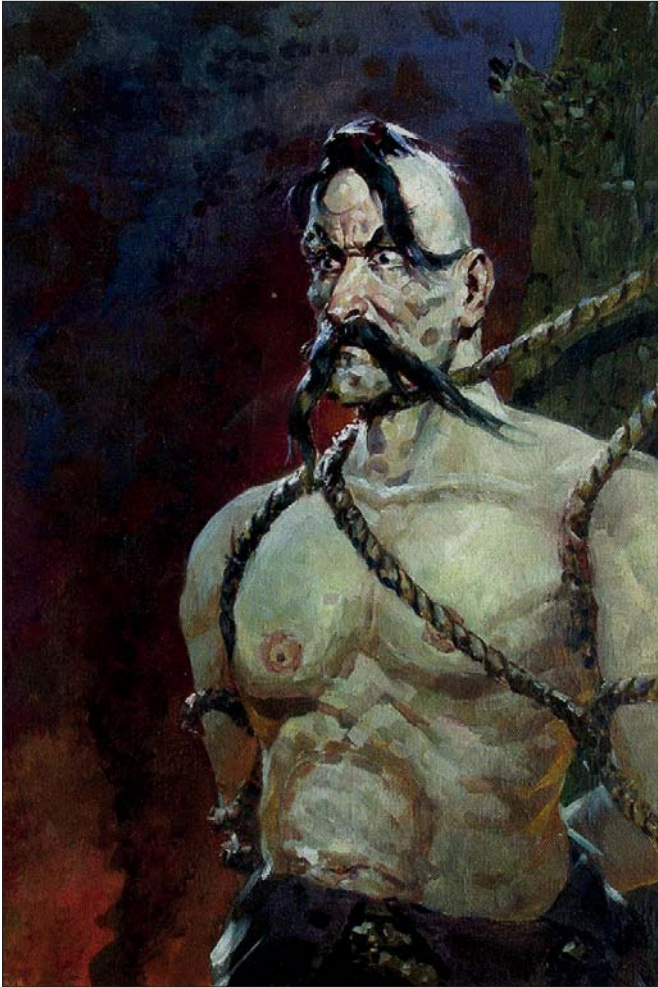
Незламні герої Коліївщини. Вражає картина «За мною на Умань будемо «драти пане брате» ляхів Максим Залізняка». На обличчі ватажка повстання відображені біль і скорбота за свій поневолений народ. Озброєний ідеєю, він полум'яно закликає в картині «Вперед на Умань»: «Гайдамаки будемо дроти пане брате з китайки онучі».

Вражають картини «Умань палає», «Осада Умані». З глибоким внутрішнім трепетом вдивляється в картину «Тортури Гонти в Умані». Один з найвідчайдушніших ватажків Коліївщини, голий до поясу, стоїть весь поранений, ціпами прив'язаний до стовпа. Вдаліні видніється темно-червоне небо, яке невдовзі переходить у величезну кроваву заграву. Пригадуються строчки з твору Тараса Шевченка «Горить Корсунь, горить Канів, Умань, Чигирин, Черкаси...», Очі народного вождя випромінюють

сміливість, відчувається, що козацький ватаг не боїться смерті, бо знає, що вмирає за свій народ.

Яскраві портрети історичних героїв українського народу: «Устим Кармелюк», «Северин Наливайко», «Байда Вишневецький», «Гетьман Іван Мазепа». Виразні постаті діячів Центральної Ради: «Президент Михайло Грушевський», «Володимир Винниченко», «Голова Директорії Симон Петлюра», «Отаман Юрко Тютюнник», «Батько Нестор Махно», «Генерал армії Іван Черняхівський». Звертають увагу відвідувачів виставок творів Івана Гайдуса портрети співців Української державності: **Григорія Сковороди** – справжнього гетьмана української духовності, тієї що народилася «В саду божественних пісень» і передалася Кобзарю, Тараса Шевченка та його улюблених кобзарів.

«Я завжди перш ніж розпочинати писати картину, – розповідав Іван Михайлович, – досконало вивчаю історичний матеріал. Так, Мазену я писав з маловідомого портрета, що зберігається в Швеції. Гетьман при повній парадній викладці на коні. Мене зацікавив вираз його обличчя. Художник – чужинець, певно не став ідеалізувати, як було за часів Петра I, та значно пізніше спотворювати образ людини, поіменованої зрадником. Я передав натуру, яку бачив і відчував, скориставшись об'єктивною підказкою свого далекого колеги. Додав своє розуміння, історичний антураж зібраний по дрібці. І ось вже перед нами Іван Мазепа – мудрий і хитрий водночас, а ще по-гетьманськи імпазантний, хоч зачіска «а ля Сковорода» виказує в ньому природу (породу) чисто українську. Наші гетьмани – люди незвичайні».

Іван Гайдук. «Тортурі Івана Гонти в Умані». 1981 р.
Власність сім'ї художника

Іван Гайдук. «Клятва Богдана Хмельницького в Чигирині». 1980 р. Черкаський НПУ ім. Богдана Хмельницького

Окремою, хоча й такою, що проходить через усю творчість митця, є, безумовно тема жінки в мистецтві, її краса і духовність, любов і саможертвність. Відчуваєш її присутність навіть там, де здається її просто не може бути. Бо Жінка для Гайдуга – це воістину «всетворяща Мати». Це основа майбутніх відкриттів і осяянь, неосяжне полотно, на якому всевишній творить свої найкращі діяння. «Відвідайте виставку Гайдуга «Краса жінки в мистецтві» і Ви зрозумієте усю велич його безкрайньої душі та любові до прекрасного», – говорив заслужений художник України **Анатолій Радзіховський**.

Була в житті Івана Михайловича і своя муза – **Тетяна Микитівна**, моя мати, яка завжди супроводжувала, надихала, підтримувала митця. Їхні стосунки, щирі й невігадані, можуть стати гарним сюжетом для цікавого захоплюючого роману про кохання, вірність, випробування почуттів і незгасаючу вічну глибоку повагу, якої інколи так не вистачає у нашому загубленому прагматичному житті.

«З найбільшою повнотою проявився особистий талант Івана Гайдуга у лаковому живописі. Проникливість, задушевність та поетичність образів, його власний неповторний живописний почерк, легкість мазка, прозорість фарбового шару та стриманість колориту досягли великої живописної виразності», – пише заслужений художник України **Володимир Сидорук**. А **Володимир Слєпченко**, професор живопису, народний художник України, додає: «Безумовно, Іван Михайлович зробив великий особистий внесок у розвиток українського реалістичного портретно-

го мистецтва, Його портрети визначних діячів держави, жіночі образи та роботи на релігійні сюжети, яким притаманна його життєва повнота, є самобутнім гімном красі й різноманітності світу, де людина має жити у гармонії з вищими вселенськими силами».

У портретах Івана Гайдуга завжди відчувається внутрішнє життя, а за професійною майстерністю, яскравим колори

том, чітким і виразним малюнком – уважне ставлення до зовнішньої передачі внутрішнього світу особистості.

Українська ідея формувалася століттями під потужним впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Внутрішні багатовікові чинники зводяться до одного, головного – виживання українського етносу, який починає усвідомлювати себе нацією на Богом даній землі, бо вижити народ може лише разом. Багатовекторні зовнішні чинники теж легко звести до головного – згуртувавшись в націю, не поодинокі захищати свою землю від загарбників. Вже більше року наші славні воїни-патріоти жертвовно захищають свій етнос, свою державу і найкращий у світі народ, про що постійно розповідав Іван Гайдук.

Іван Гайдук оформив та реставрував не один десяток соборів та церков на теренах України, написав надзвичайно багато церковних ікон, відтворюючи тим самим історичну християнську пам'ять. Цей перелік його творів занадто короткий. Проте ані його чудові пейзажі, ані незрівнянні натюрморти, ані високодуховні портрети зна-

них сучасників, ні чудові театральні декорації, створені його золотими руками, не несуть такого потужного потенціалу виховання могутньої історичної пам'яті для формування історичної свідомості і національної свідомості, як роботи, присвячені вікопомним подіям та видатним історичним діячам.

Для того щоб більш предметно розкрити загальноукраїнське значення цього кобзаря минулого і лицаря майбутнього – неперевершеного майстра Івана Гайдук – спробую вкрай лаконічно показати роль і значення історичної пам'яті для будь-якого народу світу, а те наскільки ця проблема нагальна сьогодні саме для українців, є аксіомою для кожного громадянина, який напружено осмислює історію, переживає минуле і трагічне сьогодні й подальше прийдешнє рідного народу. Варто зазначити що в такій шляхетній справі, як захист своєї держави, не може бути сторонніх. А кожен, хто хоч найменшою мірою не долучився до цієї духовної праці, є ніким іншим, як відступником від свого родоводу, свого кровного.

Станіслав Бондар, співробітник Інституту філософії АН України зазначав: «Для поглибленого розуміння загальнонародного значення творчого здобутку Івана Гайдук необхідно сказати декілька слів про історію та історичну пам'ять як науку про унікальні й

значимі явища, що відбулися в людському суспільстві упродовж його розвитку, тому що вона має справу з поодинокими і неповторними подіями та вивчає конкретні явища.

Тому її мета знаходження таких фактів та встановлення їх причин і наслідків, така що встановлює, класифікує й описує факти минулого, на надзвичайно широкому дослідницькому полі. Цим пошуком усе життя займався Іван Гайдук».

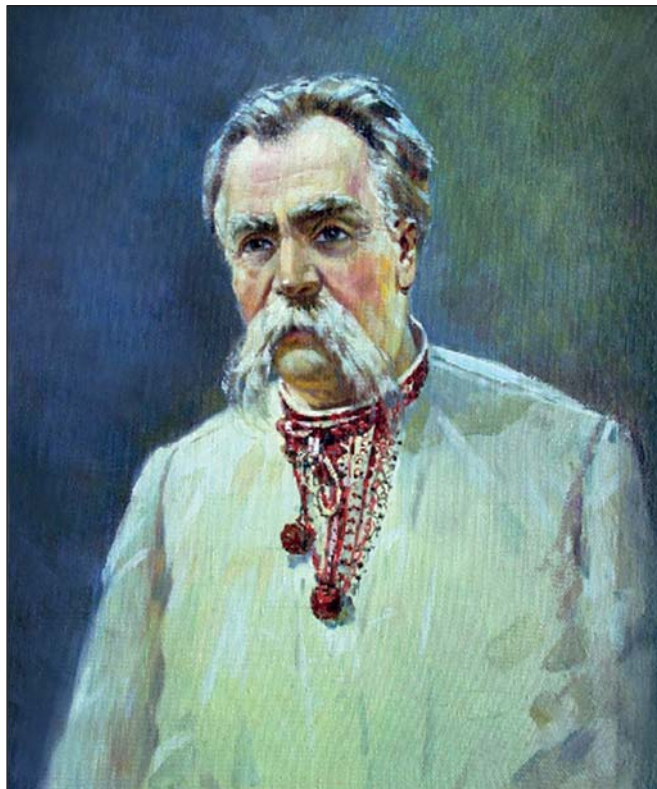
Іван Гайдук. «Дружина художника Тетяна Гайдук». 1981 р.

Іван Гайдук. «Краєвид»

Іван Гайдук. «Портрет Василя Симоненка». 1980 р.

Іван Гайдук. «Портрет Михайла Старицького»

Іван Гайдук. «Стежка через гребельку»

Народний артист України, композитор **Анатолій Пашикевич** (товариш художника) після відвідування чергової виставки митця залишив запис у книзі відгуків:

«Вельмишановний Іван Михайловичу! Труженик виноградника Христового! Ваші роботи «Сини мої милі – матір Степанова» та «Фінал фашизму» – краще гучних відгуків агітують за мир. Злагоду між народами, взаємопорозуміння між прихильниками різних вірувань, партій, спілок, та інших угруповань.

Історія людства – безперервний шлях страждань. І моління Ісуса Христа перед його закінченням земного життя, і страждання Петра Калнишевського у Кам'яній ямі, і тортури поляками Івана Гонти в Умані, ганебна смерть причинена ними Северину Наливайку – усе це етапи тернистого шляху людства до взаємопорозуміння та злагоди.

З портретів мені найбільш вдалими здається «Тарас Шевенко слухає кобзаря», «Клятва Богдана Хмельницького на вірність Батьківщині в Чигирині», а також неперевершені портрети «Василя Симоненка» і його матері «Ганни Федорівни Щербань». Чудові пейзажі, особливо історичні: «Корсунь-Шевченківський», «Видубицький монастир».

А квіти, плоди – ЧУДОВІ!!!

Зичу Вам доброго здоров'я і на довгі роки творчого не спокою! З Великою пошаною Ваш Анатолій Пашикевич.

м. Чернігів, 29 липня 1995 р.»

Іван Гайдук про свою батьківщину – Черкащину:

«З першого дня свого перебування на Черкащині я назавжди полюбив місто. Черкаси – це серце України, лісова квітуча зона, родючі чорноземи, помірний клімат з практично відсутніми природними катаклізмами, дали світові багато яскравих постатей та низку історико-культурних, археологічних та природних пам'яток: трипільська, скіфська, антична культури, чумацькі шляхи, козацькі могили, прадавні городища, вали та інші.

Черкаси заснували Запорозьку Січ і всі наддніпряни іменували себе черкасами, в перекладі «Черкаси – «Степові Орли». Черкаські землі та гори прорізані численними річками та красенем серед інших Славутиній Дніпро. Місцевість перетинають природні шляхи місцевого та міждержавного значення. Унікальною є на Черкащині фауна та флора, а також природні цілющі джерела,

що екзотично струмують з-під реліктових скель, корених систем тисячолітніх дубів та кленів.

Нема на Черкащині місця, де б не можна було написати гарний етюд чи відтворити чудову картину. Тож не просто саме тут виникли перші захисники своїх історичних земель, черкаси – козаки, побратими гайдуків, гайдамаків та опришків. А переплетіння прізвища Гайдук і міста Черкаси стало бомбою. Це був такий вибуховий момент у моєму житті що я не міг не полюбити назавжди і описати відтворюючи історію рідного краю і своєї родини».

Після демобілізації у 1948 р. сім'я Гайдуків переїхала до Черкас, де продовжилося подальше творче становлення Івана. Заочно навчався на мистецтвознавчому факультеті Ленінградської художньої академії, але не закінчив. Навчався на факультеті живопису у Московському заочному університеті ім. Н.К. Крупської.

Іван Гайдук. «Видубецький монастир»

Іван Гайдук. «Шевченко над Дніпром»

Іван Гайдук. «Кобзар Олексій Чуприна». 1980 р.

Виховав дочку Нелі і сина Віктора, дочекався трьох онуків Тетяну, Сергія та Віктора. Не судилося йому побачити чотирьох правнуків – славних козаків Кирила, Андріана, Андрія. Івана Гайдука вбили під час роботи над портретом *Василя Стуса*.

Заслужений артист України **Вікторій Пащенко** говорить про творчу спадщину великого художника: «Образи козаків Івана Гайдука – це хвилююча народна пісня, а може й дума про Україну. Трактуювання образів гетьманів та козаків завжди реалістичне, виконана художником у тогочасному історичному вбранні, з прагненням досягнення схожості та психологічної виразливості в передачі їх індивідуальних особливостей та характерів. Композиційно його роботи індивідуальні і не дублюються. Для кожного з них художник знаходить оригінальне композиційне рішення, вміло варіюючи різноманітними фонами. Його роботи неодноразово були на державних та міжнародних виставках, прикрашають музеї міст України та закордонні приватні колекції».

Служіння народу – цілеспрямована мета життя художника Івана Гайдука. Саме в пробудженні людської уваги до історичних злетів і подвигів найкращих представників українського народу й полягає призначена Богом та людьми земна місія народженого в місті Умані славного художника-патріота Івана Гайдука, істинного сина неньки України. ■